

Συχνές ερωτήσεις για τα θέματα δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Έκδοση 1.0

Αθήνα 2013

ανοικτά μαθήματα
open courses

Πράξη «Κεντρικό Μητρώο Ελληνικών Ανοικτών Μαθημάτων»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πίνακας Περιεχομένων

1. Πνευματική Ιδιοκτησία και Διανοητική Ιδιοκτησία (είναι το Copyright το ίδιο με την Πατέντα;)	5
2. Ποιές είναι οι κατηγορίες δικαιωμάτων: (δικαίωμα του δημιουργού, συγγενικά δικαιώματα, ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσης δεδομένων)	6
3. Ποια είναι η οικονομική βάση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας	7
4. Υπάρχουν άλλα ρυθμιστικά πλαίσια της πληροφορίας πέραν της Πνευματικής Ιδιοκτησίας;	9
5. Δικαίωμα του Δημιουργού ή Copyright;	10
6. Η έννοια του Έργου στην Πνευματική Ιδιοκτησία	11
7. Ποια είναι τα όρια της Πνευματικής Ιδιοκτησίας	11
7.1 Χρονικά Όρια	11
7.2 Πως ρυθμίζεται η σχέση μεταξύ πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων	12
7.3 Τι είναι Δημόσιος Τομέας (Έργα Εκτός Πνευματικής Ιδιοκτησίας	12
8. Ποιοι και τι είναι οι εξαιρέσεις και περιορισμοί του Δικαιώματος	13
9. Ποια είναι τα επίπεδα ρύθμισης της ΠΙ	13
10. Τι είναι οι Ανοικτές Άδειες	14
11. Ποια είναι η φύση του Δημοσίου Τομέα	14
12. Είναι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας πάνω σε ένα βιβλίο το ίδιο με το δικαίωμα πάνω σε ένα σπίτι (Είναι η Πνευματική Ιδιοκτησία το ίδιο πράγμα με την εμπράγματη Ιδιοκτησία);	15
13. Ο χαρακτήρας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ως Δέσμης Δικαιωμάτων	15
14. Το Περιουσιακό Δικαίωμα	16
15. Μπορώ να αντιγράψω;	16
16. Μπορώ να κάνω αλλαγές στο έργο κάποιου άλλου;	16
17. Τι είναι Το Ηθικό Δικαίωμα	18
18. Τι είναι η ηθική εξουσία της δημοσίευσης	18
19. Πως πρέπει να αναφέρομαι σε αυτόν που έγραψε το έργο;	18
20. Τι είναι το δικαίωμα ακεραιότητας του έργου και πως με επηρεάζει;	18

21. Τι είναι το δικαίωμα προσπέλασης και πως με επηρεάζει	18
22. Τι είναι το δικαίωμα υπαναχώρησης ή μετάνοιας και πως με επηρεάζει;	19
23. Ποια είναι η διάρκεια του Ηθικού δικαιώματος και τι σημαίνουν οι ρυθμίσεις σε σχέση με τις εξουσίες της πατρότητας και της ακεραιότητας	19
24. Σε ποιόν ανήκει η πνευματική ιδιοκτησία;	20
25. Πως κατοχυρώνεται ένα έργο;	20
26. Ποιος είναι ο αρχικός δικαιούχος	20
27. Τι είναι Έργα συνεργασίας	20
28. Τι είναι Συλλογικά έργα	20
29. Τι είναι Σύνθετα έργα	21
30. Έργα Μισθωτών	21
31. Σύμβαση Εργασίας Ανεξάρτητων Υπηρεσιών	21
32. Έργα κατόπιν παραγγελίας	21
33. Έργα Δημοσίων Υπαλλήλων	21
34. Έργα από μέλη ΔΕΠ και Ερευνητικών Κέντρων	22
35. Έργα από φοιτητές/ σπουδαστές διαφορετικών βαθμίδων	22
36. Οπτικοακουστικά έργα	23
37. Ποιος είναι ο δικαιούχος στα οπτικοακουστικά έργα;	23
38. Έχει σημασία να υπάρχει κάποιο διακριτικό πάνω στο έργο πνευματικής ιδιοκτησίας;	23
39. Δηλαδή αν δεν υπάρχει διακριτικό πάνω στο έργο πνευματικής ιδιοκτησίας, αυτό δεν προστατεύεται;	23
40. Το τεκμήριο ισχύει μόνο για τους δημιουργούς; Τι συμβαίνει όταν μεταβιβάζεται το έργο ή αν πρόκειται για ερμηνευτές;	24
41. Τι συμβαίνει με τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα που γίνονται διαθέσιμα στο κοινό από κάποιον τρίτο	24
42. Τι είναι το διεθνές σύστημα προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας	24
43. τι είναι η σύμβαση της Βέρνης	24
44 Τι είναι Η σύμβαση της Ρώμης	24
45 Τι είναι η συνθήκη TRIPS	24

46. Τι είναι Η συνθήκες του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας.....	25
47 Τι είναι το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο για την πνευματική ιδιοκτησία;	25
48. Σε ποιόν ανήκει το εκπαιδευτικό υλικό (διαφάνειες, σημειώσεις) που έχω αναπτύξει στο πλαίσιο της διδασκαλίας μου;	25
49: Επιστημονικά Άρθρα, βιβλία ή συγγράμματα που έχω δημοσιεύσει σε ποιόν ανήκουν;	25
50. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ολόκληρα επιστημονικά άρθρα μου ή βιβλία μου ως υλικό σε ένα ΑΨΜ ;	25
51 Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο μου;	26
52. Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο τρίτου;	26
53. Τι γίνεται στην περίπτωση που τα έχω πρώτα χρησιμοποιήσει στο μάθημα μου στο αμφιθέατρα και μετά τα εξέδωσα ; Είναι αποκλειστική η παραχώρηση της χρήσης ή όχι ;	26
54. Πως μπορώ στο μέλλον να διατηρώ το δικαίωμα χρήσης των άρθρων και των βιβλίων μου.....	26
55. Θα μπορώ να συγγράψω βιβλίο βασισμένο σε σημειώσεις και υλικό που αποτελούν μέρος ενός ΑΨΜ και έχω διαθέσει με άδειες χρήσης Creative Commons.	27
56. Η ύπαρξη «ανοικτών» σημειώσεων και διαφανειών θα αποτρέψει έναν εκδότη να εκδώσει ένα σύγγραμμά μου ή θα περιορίσει τις πωλήσεις του βιβλίου μου;	27

1. Πνευματική Ιδιοκτησία και Διανοητική Ιδιοκτησία (είναι το Copyright το ίδιο με την Πατέντα;)

Η πνευματική ιδιοκτησία αποτελεί είδος δικαιώματος επί αϋλων αγαθών, εδώ έργων της διανοίας, και ανήκει στην ευρύτερη κατηγορία των δικαιωμάτων που προστατεύουν τα έργα της ανθρωπίνης διάνοιας και είναι γενικότερα γνωστά με τον τίτλο Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας. Η πνευματική ιδιοκτησία, που πλέον ουσιαστικά ταυτίζεται με αυτό που στο Αγγλοαμερικανικό δίκαιο ονομάζεται Copyright, δίδει ένα περιορισμένο στο χρόνο, αλλά απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα στο δημιουργό έργων του πνεύματος, όπως αυτά ορίζονται στο νόμο, να ασκεί μία σειρά από εξουσίες, οικονομικής και ηθικής φύσεως.

Για να καταλάβουμε για πιο λόγο η Πνευματική Ιδιοκτησία είναι δικαίωμα διαφορετικής φύσης σε σχέση με τα δικαιώματα Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, όπως το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και το σήμα, θα πρέπει να δώσουμε έμφαση στο αντικείμενο της έννομης προστασίας που παρέχεται με καθένα από τα τρία αυτά είδη δικαιωμάτων:

- Με το δικαίωμα Πνευματικής Ιδιοκτησίας προστατεύεται η πρωτότυπη συνεισφορά του δημιουργού που οδηγεί στη δημιουργία ενός συγκεκριμένου έργου του πνεύματος. Η προστασία έγκειται στην απαγόρευση των περισσοτέρων χρήσεων του έργου (ιδίως αναπαραγωγή, διάθεση και διασκευή αυτού). Ιστορικά, το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας προσφέρει προστασία για έργα που ενέχουν στοιχεία δημιουργικότητας και πρωτοτυπίας και όχι για έργα που έχουν βιομηχανικό χαρακτήρα, μολοντί με την εισαγωγή έργων όπως τα προγράμματα Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και οι Βάσεις Δεδομένων έχουμε μία λειτουργική μετατόπιση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και προς πιο χρηστικά αντικείμενα.

- Με το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας προστατεύεται μία καινοτομική εφεύρεση ή διαδικασία παραγωγής. Αυτό που προστατεύεται εδώ είναι η καινοτομικότητα και όχι η πρωτοτυπία. Επίσης, όπως προκύπτει από τις υποχρεώσεις περιγραφής της εφεύρεσης και δημοσιότητας που αποτελούν την καρδιά του συστήματος προστασίας της ευρεσιτεχνίας, σκοπός της αδειοδότησης είναι όχι ο περιορισμός της χρήσης μιας συγκεκριμένης εφεύρεσης όσο ο περιορισμός της κατασκευής αυτής. Για παράδειγμα, με το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας επί μιας μηχανής δεν περιορίζεται η δυνατότητα χρήσης αυτής αλλά η δυνατότητα αντιγραφής της κατασκευής της.

- Το σύστημα προστασίας του σήματος διασφαλίζει και προστατεύει την ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα σε ένα προϊόν ή μια υπηρεσία και σε ένα συγκεκριμένο διακριτικό γνώρισμα. Εδώ, αντικείμενο προστασίας δεν είναι η αντιγραφή του λογότυπου του σήματος όσο η σύνδεση του με ένα συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία. Το ίδιο το σήμα ή ο τίτλος (πιο δύσκολα) μπορούν να αποτελούν αυτόνομα αντικείμενο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργων των εικαστικών τεχνών και έργο λόγου αντίστοιχα.

2. Ποιές είναι οι κατηγορίες δικαιωμάτων: (δικαίωμα του δημιουργού, συγγενικά δικαιώματα, ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσης δεδομένων)

Μια εξίσου σημαντική διαφοροποίηση είναι αυτή ανάμεσα σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες δικαιωμάτων, δηλαδή το δικαίωμα του δημιουργού, τα συγγενικά δικαιώματα και το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσεων δεδομένων.

(α) Δικαίωμα του Δημιουργού:

Αποτελεί τον πυρήνα του δικαιώματος Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Ανήκει στο δημιουργό του πρωτοτύπου έργου του πνεύματος και απαρτίζεται από τη δέσμη των οικονομικών και ηθικών εξουσιών που αναφέρονται στα οικεία κεφάλαια του παρόντος.

(β) Συγγενικό Δικαίωμα

Πρόκειται για τα δικαιώματα τα οποία ενώ σχετίζονται με τα έργα της πνευματικής ιδιοκτησίας και μάλιστα είναι κρίσιμα για τη διάδοση και αναπαραγωγή των προστατευόμενων με το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας έργα, κατά το νομοθέτη στερούνται τα κρίσιμα στοιχεία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Για το λόγο αυτό τους παρέχεται προστασία, αλλά αυτή είναι περιορισμένη σε σχέση με την προστασία που παίρνουν οι δημιουργοί των έργων του πνεύματος που προστατεύονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Μπορούμε συνολικά να δούμε τρεις κατηγορίες συγγενικών δικαιωμάτων:

A. Συγγενικά δικαιώματα που αποκτούν οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες που ερμηνεύουν ή με οποιονδήποτε τρόπο εκτελούν τα έργα του πνεύματος. Ο νόμος αναφέρει ενδεικτικά αλλά όχι αποκλειστικά τις ακόλουθες κατηγορίες:

- Ηθοποιοί
- Μουσικοί
- Τραγουδιστές
- Χορωδοί
- Χορευτές
- Καλλιτέχνες του Κουκλοθεάτρου
- Καλλιτέχνες του θεάτρου σκιών
- Καλλιτέχνες θεάματος ποικιλιών (βαριετέ)
- Καλλιτέχνες ιπποδρόμου (τσίρκου)

B. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν οι παραγωγοί. Έχουμε δύο κατηγορίες εδώ:

B1: Παραγωγοί φωνογραφημάτων ή παραγωγοί υλικών φορέων ήχου.

B2: Παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων ή παραγωγοί υλικών φορέων ήχου και εικόνας

Γ. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν Ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί

Δ. Συγγενικά Δικαιώματα που αποκτούν οι Εκδότες εντύπων (για τη στοιχειοθεσία και σελιδοποίηση των έργων που έχουν εκδόσει)

Όλοι οι τύποι συγγενικών δικαιωμάτων είναι ανεξάρτητοι και δεν επηρεάζουν την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Πρόκειται δηλαδή για δικαιώματα που υπάρχουν παράλληλα και κάποιες φορές σωρευτικά σε ένα δημιουργήμα.

(γ) Ιδιόρρυθμο δικαίωμα του κατασκευαστή βάσεων δεδομένων
Πρόκειται για ιδιόρρυθμο (*sui generis*) δικαίωμα που προσιδιάζει περισσότερο στα συγγενικά δικαιώματα παρά στο δικαίωμα του δημιουργού, υπό την έννοια ότι αποτελεί δικαίωμα που αποδίδεται στον κατασκευαστή της βάσης δεδομένων, δηλαδή, στο πρόσωπο που λαμβάνει την πρωτοβουλία και επωμίζεται τον κίνδυνο των επενδύσεων για την κατασκευή μιας βάσης δεδομένων. Τα στοιχεία που διαφοροποιούν το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του κατασκευαστή σε σχέση με το κατεξοχήν δικαίωμα του δημιουργού σε μια πρωτότυπη βάση δεδομένων αφορούν τόσο τη φύση των ενεργειών που πραγματοποιεί ο κατασκευαστής όσο και το ύψος της πρωτοτυπίας που απαιτείται για την προστασία των σχετικών βάσεων. Στην περίπτωση του ιδιόρρυθμου δικαιώματος η έμφαση βρίσκεται στον επιχειρηματικό κίνδυνο και την επένδυση που κάνει ο κατασκευαστής και όχι στην πρωτοτυπία της βάσης που είναι τελικά αδιάφορη. Αντίστοιχα, μιλάμε για κατασκευαστή και όχι για δημιουργό. Ο κατασκευαστής θα πρέπει να διαφοροποιείται από τον απλό εργολάβο, ο οποίος δεν αναλαμβάνει κάποιον επιχειρηματικό κίνδυνο ούτε πρωτοβουλία, αλλά λειτουργεί για λογαριασμό του κατασκευαστή.

3. Ποια είναι η οικονομική βάση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Πίσω από την κλασική θεωρία της πνευματικής ιδιοκτησίας, βρίσκεται μία θεωρία κινήτρων. Η κεντρική ιδέα της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ότι πρόκειται για ένα περιορισμένο στο χρόνο μονοπώλιο το οποίο παρέχεται στο δημιουργό προκειμένου να του δίδεται κίνητρο να παράγει την πνευματική δημιουργία. Το κίνητρο μπορεί να έγκειται τόσο στην παροχή οικονομικών απολαβών όσο και στην ηθική αναγνώριση του ιδιαίτερου δεσμού του δημιουργού με το έργο. Η πρώτη αιτιολογία αποτελεί τη βάση για την παροχή των οικονομικών δικαιωμάτων, ενώ η δεύτερη, τη βάση για την παροχή των ηθικών δικαιωμάτων στο δημιουργό.

Ο λόγος για τον οποίο είναι απαραίτητο να δίδεται ένα τέτοιο δικαίωμα στο δημιουργό είναι η φύση των πνευματικών δημιουργημάτων και η εξέλιξή τους μέσα στο χρόνο. Καθώς το κόστος των τεχνολογιών αναπαραγωγής μειώνεται ιστορικά, δημιουργείται η ανάγκη για τη δημιουργία ολοένα και ισχυρότερων δικαιωμάτων των δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων καθώς και μηχανισμών με τους οποίους αυτά μπορούν να επιβληθούν. Αυτό είναι φανερό από τις νομοθετικές αλλαγές που έχουν λάβει

χώρα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με ιδιαίτερη έμφαση τα τελευταία 30 χρόνια, ειδικά μετά την έλευση της χαμηλού κόστους φωτοτυπικής αναπαραγωγής αρχικά, ψηφιακής αναπαραγωγής στη συνέχεια και αποκεντρωμένων ψηφιακών δικτύων πλέον σήμερα.

Θα πρέπει επίσης να τονισθεί ότι η πνευματική ιδιοκτησία ως έχει αυτή τη στιγμή δεν αποτελεί δίκαιο του δημιουργού αλλά δίκαιο των δικαιούχων της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με δεδομένο ότι η πνευματική δημιουργία σπανίως πλέον πραγματοποιείται από μεμονωμένα πρόσωπα, αλλά γίνεται συνήθως στα πλαίσια κάποιας οργανωμένης διαδικασίας παραγωγής, είναι λογικό να μεταβιβάζεται είτε με συμβάσεις είτε με νομοθετικές διατάξεις στα νομικά πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για την οργάνωση της παραγωγής και την συλλογή των συνεισφορών. Επιπλέον, επειδή ο μεμονωμένος δημιουργός δεν είναι σε θέση να συλλέγει το αντίτιμο από τη χρήση των έργων του σε μαζικό επίπεδο, αλλά ούτε είναι δυνατόν στον επαγγελματία χρήστη που κάνει χρήση πολλαπλών έργων να συλλέγει τα δικαιώματα ο ίδιος, η νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία έχει δημιουργήσει το θεσμό της συλλογικής διαχείρισης που επιτρέπει να γίνονται αυτές οι συναλλαγές με αρκετά αυτοματοποιημένο και συλλογικό τρόπο.

Κατ'αυτόν τον τρόπο η πνευματική ιδιοκτησία ήταν μέχρι σήμερα ένα δίκαιο των δικαιούχων, τόσο παραγωγών όσο και οργανισμών συλλογικής διαχείρισης, εξαιτίας της οικονομικής φύσης της οργάνωσης της παραγωγής αλλά και της κατανάλωσης της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η περίπτωση της ρύθμισης των βάσεων δεδομένων είναι δηλωτική αυτών των χαρακτηριστικών. Η έμφαση εδώ δεν είναι στη δημιουργική συνεισφορά, αλλά στην επένδυση σε χρόνο και χρήμα καθώς και η ανάληψη του επιχειρηματικού κινδύνου από τον παραγωγό της βάσης δεδομένων.

Αυτό το μοντέλο βρίσκεται σήμερα υπό μία πολύ έντονη αμφισβήτηση. Κάτι τέτοιο συμβαίνει επειδή το οικονομικό μοντέλο της πνευματικής ιδιοκτησίας έχει αλλάξει ριζικά ως αποτέλεσμα των τεχνολογικών αλλαγών που δημιουργούν σε πολύ θεμελιακό επίπεδο διαφορετικές συνθήκες παραγωγής της πνευματικής δημιουργίας. Ειδικότερα, το υπάρχον μοντέλο της πνευματικής ιδιοκτησίας αμφισβητείται τόσο στο επίπεδο των κινήτρων, όσο και σε αυτό της οργάνωσης της παραγωγής και της συλλογής των δικαιωμάτων.

Σε επίπεδο κινήτρων και τρόπων παραγωγής, σε διαδικτυακά περιβάλλοντα και σε σχέση με αγαθά τα οποία έχουν αρθρωτό χαρακτήρα, ή μπορούν δυνητικά να δομηθούν ως τέτοια, το πρόβλημα δεν είναι ότι δεν υπάρχουν αρκετά κίνητρα προκειμένου να πραγματοποιηθεί η παραγωγή αλλά ότι πρέπει να μειωθούν τα εμπόδια για την παραγωγή πνευματικών έργων που έτσι κι αλλιώς θα παράγονταν. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, απαιτούνται νομικά εργαλεία που δεν αποκλείουν, αλλά ενισχύουν την πρόσβαση και τη χρήση του υλικού. Τέτοια εργαλεία είναι οι ανοικτές άδειες, ιδίως οι άδειες Creative Commons, που ως τυποποιημένα εργαλεία επιτρέπουν την περαιτέρω χρήση των έργων του πνεύματος. Επιπλέον, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στα δημιουργήματα του πνεύματος

που είναι εκτός ιδιοκτησιακού καθεστώτος και συναρτούν αυτό που ονομάζουμε δημόσιο τομέα, όπως επίσης και τα πνευματικά έργα που ενώ αποτελούν το αντικείμενο πνευματικών δικαιωμάτων ορισμένες χρήσεις τους εξαιρούνται από την πνευματική ιδιοκτησία. Αντίστοιχα, σε επίπεδο συλλογής των σχετικών δικαιωμάτων, αποκεντρωμένα ψηφιακά συστήματα και υπηρεσίες καθιστούν αυτή τη συλλογή δυνατή και με τρόπους πέραν των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

4. Υπάρχουν άλλα ρυθμιστικά πλαίσια της πληροφορίας πέραν της Πνευματικής Ιδιοκτησίας;

Η κατανόηση του διαρκώς εξελισσόμενου περιβάλλοντος της παραγωγής και διάθεσης της πληροφορίας οδήγησε σταδιακά στην ανάπτυξη ρυθμιστικών πλαισίων πέραν της πνευματικής ιδιοκτησίας που υπάρχουν παράλληλα με αυτήν και ρυθμίζουν διαφορετικές πλευρές του ίδιου πληροφοριακού αντικειμένου. Έτσι, ενώ στην περίπτωση της πνευματικής ιδιοκτησίας ο βασικός στόχος είναι η δημιουργία ενός περιορισμένου στο χρόνο και με συγκεκριμένες προϋποθέσεις μονοπωλίου το οποίο δίνει στο δημιουργό το απαραίτητο κίνητρο για να παράξει τα έργα πνευματικής δημιουργίας σε άλλους τομείς η ρύθμιση έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Η πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση ίσως είναι το σύνολο της νομοθεσίας για τη δημόσια πληροφορία, όπως αυτή καθορίζεται από το Ν. 3448/2006 για την περαιτέρω χρήση δημόσιας πληροφορίας, τον 3882/2010 για τη γεωχωρική πληροφορία και το Ν. 3979/2011 για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Το νομοθετικό πλαίσιο που δημιουργείται ως αποτέλεσμα των ανωτέρω διατάξεων επιδιώκει όχι τη δημιουργία σπάνης, όπως ο Ν. 2121/1993, αλλά τη βελτίωση, αύξηση και εμπάθυνση της πρόσβασης στην πληροφορία που μπορεί να αποτελεί και προστατευόμενο από το Ν. 2121/1993 περιεχόμενο. Οι λόγοι για τη διαφοροποιημένη αυτή ρυθμιστική παρέμβαση στηρίζονται σε μια σειρά από διαφορετικές οικονομικές παραδοχές και στόχους πολιτικής. Ειδικότερα:

- η θεωρία των κινητρων ως του βασικού μηχανισμού πίσω από τη ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση φορέων που λειτουργούν στα πλαίσια παροχής δημόσιας υπηρεσίας ή εκτέλεσης της δημόσιας αποστολής τους. Αυτό συμβαίνει, όχι μόνο επειδή το σχετικό περιεχόμενο πρέπει να είναι διαθέσιμο χωρίς περιορισμούς προκειμένου να επιτελεί τη δημόσια αποστολή του ο φορέας, αλλά κι επειδή το κόστος για το συγκεκριμένο περιεχόμενο έχει ήδη καταβληθεί μέσα από τη δημόσια φορολογία ή με άλλη δημόσια χρηματοδότηση.

- η θεωρία πίσω από τη νομοθεσία για την περαιτέρω χρήση της δημόσιας πληροφορίας βασίζεται στη δημιουργία θετικών εξωτερικοτήτων αναφορικά με το τι μπορεί να παραχθεί από δημόσια διαθέσιμη πληροφορία. Κατά συνέπεια, ο στόχος είναι να μεγιστοποιηθεί και όχι να περιοριστεί η πρόσβαση στην πληροφορία.

- ειδικότερα η νομοθεσία σε σχέση με τη γεωχωρική πληροφορία δίνει μεγάλη έμφαση και στην παροχή πρόσβασης στην πληροφορία στο σύνολο του δημοσίου τομέα εν γένει. Εδώ οι ρυθμιστικοί στόχοι δεν είναι αντίθετοι αλλά διαφορετικοί σε

σχέση με την κλασσική ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας και άρα τα δύο ρυθμιστικά πλαίσια μπορούν να συνυπάρχουν παράλληλα.

Διαφορετική είναι η περίπτωση της ρύθμισης που αφορά σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Εδώ, ο στόχος είναι ο περιορισμός της επεξεργασίας της πληροφορίας που περιέχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα όχι στο πλαίσιο ενός περιουσιακού δικαιώματος, αλλά ενός δικαιώματος που σχετίζεται με το πρόσωπο του υποκειμένου επεξεργασίας των σχετικών δεδομένων. Η διαφοροποίηση τόσο του χαρακτήρα της ρύθμισης, όσο και της φύσης του δικαιώματος αλλά και των δικαιούχων της προστασίας, δημιουργεί συχνά ένα ζήτημα διαχείρισης των διαφορετικών τύπων ρύθμισης που μπορεί να καλύπτουν το ίδιο πληροφοριακό αντικείμενο. Το ανωτέρω πρόβλημα εμφανίζεται κυρίως σε σχέση με βάσεις δεδομένων, όπου το υποκείμενο προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να είναι το πρόσωπο το οποίο αναφέρεται η βάση ενώ ο δικαιούχος ο κατασκευαστής της. Στην περίπτωση αυτή το πρόβλημα έγκειται στο ότι για την εκκαθάριση της βάσης θα πρέπει να αναζητηθούν άδειες από διαφορετικά πρόσωπα και σε διαφορετικά χρονικά σημεία και άρα ενδέχεται να μην είναι εύκολο να αποκτηθούν στο στάδιο αναζήτησής τους.

5. Δικαίωμα του Δημιουργού ή Copyright;

Μολονότι το δικαίωμα του δημιουργού (droit d'auteur) και το copyright συχνά χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημα, έχουν διαφορετικές ιστορικές καταβολές και έμφαση στο αντικείμενο της ρύθμισής τους. Το δικαίωμα του δημιουργού από το οποίο έλκει την καταγωγή της η Ελληνική νομοθεσία δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην προσωπικότητα του δημιουργού και θεωρεί ως αιτιολογικό της ύπαρξης του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας την ανάγκη να προστατευτεί. Ειδικότερα, θεωρεί το πνευματικό δημιούργημα αποτύπωμα της προσωπικότητας του δημιουργού και ως τέτοιο προστατευόμενο δικαίωμα. Αντίθετα το copyright έχει περισσότερο λειτουργικούς στόχους και συνιστά αποτέλεσμα μιας πιο χρηστικής-οικονομικής λογικής: πρόκειται για το περιορισμένο στο χρόνο μονοπώλιο το οποίο αποδίδεται σε κάποιο πρόσωπο προκειμένου να έχει το κίνητρο να δημιουργήσει. Κατά συνέπεια στις δικαιοδοσίες που εμφανίζεται το δικαίωμα του δημιουργού η έμφαση είναι περισσότερο στο ηθικό δικαίωμα και στο σχετικά υψηλό επίπεδο πρωτοτυπίας που είναι απαραίτητο προκειμένου να προστατευτεί ένα έργο, ενώ στις δικαιοδοσίες που έχουν επηρεαστεί από το copyright, η έμφαση είναι στην οικονομική εκμετάλλευση του δικαιώματος και το επίπεδο πρωτοτυπίας που απαιτείται για την προστασία ενός έργου έχει να κάνει περισσότερο με την επένδυση σε χρόνο και χρήμα καθώς και την ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου, παρά με το ύψος της δημιουργικής συνεισφοράς. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες εξαιτίας της εναρμόνισης που έχει επιφέρει η Κοινοτική νομοθεσία, τις διεθνείς συνθήκες αλλά και την παγκοσμιοποίηση των συναλλαγών που αφορούν την πνευματική ιδιοκτησία οι δύο σχολές προστασίας έχουν φτάσει να είναι σχεδόν ταυτόσημες.

6. Η έννοια του Έργου στην Πνευματική Ιδιοκτησία

Για να αποτελεί ένα προϊόν της ανθρώπινης διάνοιας αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να είναι έργο, δηλαδή ένα πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης και το οποίο θα πρέπει να εκφράζεται με κάποια μορφή. Κατά συνέπεια θα πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

(α) να υπάρχει ένα προϊόν της ανθρώπινης διάνοιας, αυτό σημαίνει ότι έργα τα οποία είναι απλώς έκφραση νόμων της φύσεως ή δεν έχουν δημιουργηθεί από κάποιο φυσικό πρόσωπο δεν είναι δεκτικά προστασίας.

(β) να είναι πρωτότυπο: η πρωτοτυπία δεν πρέπει να ταυτίζεται με την καινοτομία. Η Ελληνική νομοθεσία και θεωρία δίνει στην πρωτοτυπία τα εξής χαρακτηριστικά:

- θα πρέπει να μην είναι αντίγραφο άλλου έργου
- θα πρέπει να έχει στοιχεία στατιστικής μοναδικότητας, δηλαδή, εάν ήταν να δημιουργηθεί κάτω από τις ίδιες συνθήκες από ένα άλλο πρόσωπο δε θα οδηγούσε στο ίδιο αποτέλεσμα
- θα πρέπει να υπάρχει ένα ελάχιστο δημιουργικό ύψος

(γ) να έχει εκφραστεί με κάποια μορφή: αυτό θα πει ότι δεν προστατεύεται η ιδέα, αλλά η έκφραση αυτής. Η έκφραση έχει ως επί το πλείστον να κάνει με την αποτύπωση με συγκεκριμένο τρόπο μιας γενικότερης ιδέας.

Ο συνδιασμός των κριτηρίων (α) και (γ) εξηγεί τη διάταξη του αρ.2(5) του Ν.2121/1993 σύμφωνα με την οποία δεν προστατεύονται οι ειδήσεις και τα απλά γεγονότα ή στοιχεία.

Ο νόμος (αρ. 2 Ν. 2121/1993) δίνει μια ενδεικτική απαρίθμηση των προϊόντων της ανθρώπινης διάνοιας που μπορεί να θεωρηθούν ως έργα, αλλά η απαρίθμηση δεν είναι αποκλειστική.

7 Ποια είναι τα όρια της Πνευματικής Ιδιοκτησίας

7.1 Χρονικά Όρια

Ο γενικός κανόνας σε σχέση με τη διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο χρόνος ζωής του δημιουργού συν 70 χρόνια. Το διάστημα των 70 ετών ξεκινάει από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται από το χρόνο θανάτου του δημιουργού (αρ. 29(1)).

Στην περίπτωση έργων συνεργασίας, ο χρόνος υπολογισμού της διάρκειας προστασίας του έργου γίνεται βάσει του χρόνου θανάτου του τελευταίου επιζώντος δημιουργού (αρ. 30).

Στην περίπτωση ενός οπτικοακουστικού έργου, ο χρόνος υπολογισμού της διάρκειας προστασίας του έργου γίνεται βάσει του χρόνου θανάτου του τελευταίου επιζώντος από τους σκηνοθέτη, του συγγραφέα διαλόγων και του συνθέτη μουσικής που γράφτηκε ειδικά για να χρησιμοποιηθεί στο

οπτικοακουστικό έργο. (αρ. 31(3)).

Σε σχέση με τα συγγενικά δικαιώματα:

(α) Οι ερμηνευτές/ εκτελεστές καλλιτέχνες προστατεύονται:

- για 50 χρόνια από την ημερομηνία ερμηνείας ή εκτέλεσης

εκτός αν

[I] γίνει νόμιμη δημοσίευση ή παρουσίαση στο κοινό της υλικής ενσωμάτωσης της ερμηνείας ή της εκτέλεσης, οπότε ο χρόνος των 50 ετών ξεκινάει από το χρόνο της δημοσίευσης ή παρουσίασης

[II] ο καλλιτέχνης ζήσει περισσότερο από το διάστημα αυτό, οπότε η διάρκεια είναι αυτή της ζωής του καλλιτέχνη

(β) Οι παραγωγοί φωνογραφημάτων προστατεύονται:

- για 50 χρόνια μετά την ημερομηνία της υλικής ενσωμάτωσης
- εκτός αν
- το φωνογράφημα έχει δημοσιευθεί σε μεταγενέστερη ημερομηνία, οπότε ο χρόνος των 50 ετών ξεκινάει από την ημερομηνία δημοσίευσης αυτήν
- αν δεν έχει δημοσιευτεί νομίμως αλλά έχει παρουσιαστεί στο κοινό η ημερομηνία ξεκινάει από το χρόνο παρουσίασης στο κοινό, εκτός αν η παρουσίαση αυτή έγινε μετά το διάστημα των 50 ετών από την υλική ενσωμάτωση, οπότε δεν προστατεύεται.

(γ) Οι παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων προστατεύονται:

- για 50 χρόνια μετά την ημερομηνία της πρώτης υλικής ενσωμάτωσης

εκτός αν

- το έργο έχει δημοσιευθεί ή παρουσιαστεί στο κοινό νομίμως, οπότε ο χρόνος των 50 ετών ξεκινάει από το χρόνο αυτό

(δ) οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί προστατεύονται:

- για 50 χρόνια μετά την πρώτη μετάδοση της εκπομπής, ανεξαρτήτως του μέσου με τον οποίο μεταδόθηκε αυτή

(ε) οι εκδότες προστατεύονται:

- για 50 χρόνια μετά την τελευταία έκδοση του έργου

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις ο χρόνος υπολογισμού ξεκινάει από την 1η Ιανουρίου της επόμενης χρονιάς από την οποία συνέβη το γεγονός.

7.2 Πως ρυθμίζεται η σχέση μεταξύ πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα υπάρχουν παράλληλα μεταξύ τους, χωρίς η μία δέσμη δικαιωμάτων να επηρεάζει την άλλη ανεξάρτητα του ποιος είναι ο δικαιούχος. Αυτό σημαίνει ότι τόσο η άσκησή τους όσο και η διάρκειά τους είναι ανεξάρτητη.

7.3 Τι είναι Δημόσιος Τομέας (Έργα Εκτός Πνευματικής Ιδιοκτησίας)

Τα έργα τα οποία δεν προστατεύονται εξορισμού από το νόμο για την πνευματική ιδιοκτησία περιλαμβάνουν κυρίως (αρ.2(5)):

(α) επίσημα κείμενα στα οποία εκφράζεται πολιτειακή αρμοδιότητα

(β) νομοθετικά, δικαστικά ή διοικητικά κείμενα

- (γ) εκφράσεις της λαϊκής παράδοσης
- (δ) ειδήσεις
- (ε) απλά γεγονότα
- (στ) στοιχεία

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η προστασία που παρέχεται από το νόμο για την πνευματική ιδιοκτησία είναι ανεξάρτητη:

- από την αξία και προορισμό του έργου
- από το ότι το έργο ενδεχομένως προστατεύεται από άλλες διατάξεις

8. Ποιοι και τι είναι οι εξαιρέσεις και περιορισμοί του Δικαιώματος

Προκειμένου να είναι δυνατή η πραγματοποίηση μιας σειράς από πράξεις που ο νομοθέτης έκρινε κοινωνικά και οικονομικά σημαντικές, ο νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία επιτρέπει την τέλεσή τους χωρίς την άδεια του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι εάν θέλω να χρησιμοποιήσω υλικό το οποίο ανήκει σε τρίτον και συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος στο κεφάλαιο των περιορισμών του δικαιώματος, τότε δε χρειάζεται να ζητήσω την άδεια του δικαιούχου των δικαιωμάτων. Οι Περιορισμοί του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, μερικές φορές ονομάζονται και εξαιρέσεις του δικαιώματος, ενώ σε άλλα συστήματα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, αντιστοιχούν στο fair use (ΗΠΑ) ή στο fair dealing (Ηνωμένο Βασίλειο).

Οι Περιορισμοί αναφέρονται στο περιουσιακό δικαίωμα και ουσιαστικά επιτρέπουν τη χωρίς καταβολή κάποιου τέλους χρήση του έργου, εφόσον τηρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις του νόμου. Το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού παραμένει ανεπηρέαστο από την εφαρμογή των Περιορισμών. Οι Περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος αναλύονται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν. 2121/1993, στα άρθρα 18 έως 28Γ.

Το αρ. 28Γ παρέχει τη γενική αρχή που πρέπει να χρησιμοποιείται στην ερμηνεία των Περιορισμών. Σύμφωνα με τη γενική αυτή ρήτρα οι περιορισμοί αυτοί:

- (α) πρέπει να εφαρμόζονται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις
  - (β) οι περιπτώσεις αυτές δεν πρέπει να αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου
  - (γ) δεν πρέπει να θίγουν αδικαιολόγητα τα συμφέροντα του δικαιούχου
- Η γενική ρήτρα αυτή είναι γνωστή και ως κανόνας των τριών σταδίων.

Ο κατάλογος των περιορισμών που αναφέρονται στα άρθρα 18 έως 28Γ είναι εξαντλητικός. Εάν η πράξη την οποία τελώ δεν εντάσσεται σε κάποιον από αυτούς τους περιορισμούς, τότε θα πρέπει να ζητήσω την άδεια του δικαιούχου του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

9. Ποια είναι τα επίπεδα ρύθμισης της ΠΙ

Ακόμη κι αν θεωρήσουμε ότι το παρόν σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν ανταποκρίνεται απαραίτητα στις ανάγκες της αγοράς και στον τρόπο παραγωγής των προϊόντων της διάνοιας σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον ή ακόμη κι αν δεν

συμβάλλει πραγματικά σε μια εθνική πολιτική πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως με δεδομένο ότι η Ελλάδα έχει ένα αρνητικό ισοζύγιο πνευματικής ιδιοκτησίας, ο Έλληνας νομοθέτης δεν είναι σε θέση να λειτουργήσει τελείως αυτόνομα. Η δράση του εθνικού νομοθέτη εντάσσεται σε και περιορίζεται από το Ευρωπαϊκό κεκτημένο, την Κοινοτική δηλαδή νομοθεσία που αφορά την πνευματική ιδιοκτησία. Επιπλέον, ο Έλληνας νομοθέτης περιορίζεται και από τις διεθνείς συνθήκες τις οποίες έχει υπογράψει η Ελλάδα σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως η συνθήκη της Βέρνης και της Ρώμης, οι συνθήκες WIPO και η συνθήκη TRIPS, και οι οποίες, δυνάμει του αρ. 28 του Συντάγματος, αποτελούν πλέον τμήμα της Ελληνικής έννομης τάξης.

10. Τι είναι οι Ανοικτές Άδειες

Εξαιτίας της αλλαγής του μοντέλου παραγωγής προϊόντων της διάνοιας, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο μέρος του παρόντος εγχειριδίου, ήταν απαραίτητο να δημιουργηθούν ρυθμιστικές δομές οι οποίες να μπορούν να υποστηρίξουν το νέο αυτό μοντέλο οργάνωσης και παραγωγής. Με δεδομένες τις δυσκολίες στην αλλαγή του θεσμικού πλαισίου, το μοντέλο αυτό εμφανίστηκε στο πιο ευέλικτο επίπεδο της ρύθμισης, αυτό των συμβατικών σχέσεων μεταξύ των μελών. Οι ανοικτές άδειες αποτελούν μορφή αδειών εκμετάλλευσης του αρ. 13 του Ν.2121/1993, πρόκειται δηλαδή για ένα κείμενο που στηρίζεται στη συμβατική ελευθερία των μερών και με το οποίο ο δικαιούχος παρέχει στο χρήστη της ανοικτής άδειας μία σειρά από άδειες ή ελευθερίες να πραγματοποιεί πράξεις που διαφορετικά θα ήταν απαγορευμένες. Οι ανοικτές άδειες ακολουθούν, άρα, τη φόρμα των κλασικών αδειών εκμετάλλευσης, αλλά επιτρέπουν στον τελικό χρήστη πολύ περισσότερες ελευθερίες από ό,τι μια κλασική άδεια εκμετάλλευσης. Ως ανοικτές, σύμφωνα με τον ορισμό του Ιδρύματος Ανοικτής Γνώσης, ορίζονται οι άδειες οι οποίες δεν περιορίζουν τη χρήση του έργου σε τίποτε άλλο παρά μόνο ως προς την αναφορά στο δημιουργό και, ενδεχομένως, στην περαιτέρω διάθεση του περιεχομένου με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις. Τέλος, οι ανοικτές άδειες έχουν το χαρακτηριστικό ότι είναι τυποποιημένες και δημόσια διαθέσιμες, ώστε ο αδειοδότης να μπορεί να τις βρει (π.χ. από το διαδικτυακό τύπο των www.creativecommons.org) και στη συνέχεια να αδειοδοτήσει το υλικό του με αυτές. Ειδικά οι ανοικτές άδειες, ενώ αποτελούν έκφραση της προσωπικής αυτονομίας, εξαιτίας του τυποποιημένου τους χαρακτήρα και της δωρεάν δημόσιας διάθεσής τους καλύπτουν πολύ μεγάλες ποσότητες τεκμηρίων και χρηστών (π.χ. οι άδειες Creative Commons καλύπτουν περισσότερα από 300 εκατομμύρια ψηφιακά αντικείμενα) και άρα εμφανίζουν οιονεί ρυθμιστικό χαρακτήρα. Τέλος, εξαιτίας του δημόσιου σε πολλά επίπεδα χαρακτήρα του, οι ανοικτές άδειες αναφέρονται συχνά και ως Δημόσιες Άδειες (Public Licences).

11. Ποια είναι η φύση του Δημοσίου Τομέα

Ως δημόσιος τομέας ορίζεται ο χώρος εκείνος ο οποίος βρίσκεται εκτός πνευματικής ιδιοκτησίας είτε πρωτογενώς, π.χ. επειδή αφορά σε έργα που ήταν εξ αρχής εκτός προστασίας (π.χ. εκφράσεις της πολιτειακής αρμοδιότητας), είτε αφορά σε έργα που εξέπεσαν της προστασίας επειδή πέρασε ο χρόνος προστασίας

(π.χ. έργα λόγου μετά τα 70 χρόνια από το θάνατο του δημιουργού). Σύμφωνα με έναν ευρύτερο ορισμό, εκτός από το θεσμικό Δημόσιο Τομέα, δηλαδή τα έργα τα οποία είναι εκ του νόμου είναι εκτός προστασίας, υπάρχει και ο λειτουργικός δημόσιος τομέας δηλαδή ο τομέας που ορίζεται από έργα η χρήση των οποίων εμπίπτει στους περιορισμούς του δικαιώματος, καθώς και τα έργα στα οποία αδειοδοτούνται με ανοικτές άδειες.

12. Είναι το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας πάνω σε ένα βιβλίο το ίδιο με το δικαίωμα πάνω σε ένα σπίτι (Είναι η Πνευματική Ιδιοκτησία το ίδιο πράγμα με την εμπράγματα Ιδιοκτησία);

Μολονότι και στις δύο περιπτώσεις μιλάμε για ιδιοκτησιακά δικαιώματα, η πνευματική και η εμπράγματα ιδιοκτησία είναι πολύ διαφορετικές. Η βασικότερη διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η εμπράγματα ιδιοκτησία δεν έχει περιορισμούς στη χρονική της διάρκεια, ενώ και η οικονομική φύση του αγαθού επί του οποίου υφίσταται το δικαίωμα είναι ριζικά διαφορετική. Η μεγαλύτερη διαφορά έγκειται στην οικονομική συμπεριφορά του αγαθού: στην εμπράγματα ιδιοκτησία έχουμε να κάνουμε κυρίως με αγαθά αποκλειστικού χαρακτήρα, δηλαδή με αγαθά η απόλαυση των οποίων από ένα πρόσωπο, αποκλείει τα υπόλοιπα. Αντίθετα, στην περίπτωση των πνευματικών δικαιωμάτων έχουμε να κάνουμε με έργα του πνεύματος, που καθώς ενσωματώνονται ολόενα και περισσότερο σε ψηφιακούς φορείς αποκτούν χαρακτήρα δημοσίου αγαθού. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι η απόλαυση/ χρήση του αγαθού από ένα πρόσωπο δεν αποκλείει ή παρεμποδίζει τη χρήση του από κάποιο άλλο. Κατά συνέπεια, η φύση του δικαιώματος ιδιοκτησίας πάνω σε δημόσια αγαθά θα πρέπει να έχει διαφορετικό χαρακτήρα, από τη φύση της ιδιοκτησίας σε αποκλειστικά αγαθά. Ο λόγος για τον οποίο εισάγεται ένα ιδιοκτησιακό δικαίωμα και άρα ένας νομικός περιορισμός σε αγαθά των οποίων η φύση δε δημιουργεί σπάνη, έχει κυρίως να κάνει με την ανάγκη δημιουργίας κινήτρων για τη δημιουργία τους με δεδομένο ότι ενώ η παραγωγή τους έχει κόστος, το κόστος της αναπαραγωγής τους τείνει στο μηδέν. Για το λόγο αυτό, μπορούμε να πούμε ότι η πνευματική ιδιοκτησία προσιδιάζει περισσότερο σε ένα περιορισμένο στο χρόνο μονοπώλιο παρά στο εμπράγματα ιδιοκτησιακό δικαίωμα.

13. Ο χαρακτήρας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ως Δέσμης Δικαιωμάτων

Μολονότι το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας παραμένει ενιαίο, απαρτίζεται από την οικονομικό και ηθικό δικαίωμα του δημιουργού. Επιπλέον, κάθε ένα από τα δικαιώματα αυτά απαρτίζεται περαιτέρω από δέσμες εξουσιών που αποτελούν εκφράσεις των δικαιωμάτων αυτών. Το γεγονός ότι ιδίως το περιουσιακό δικαίωμα απαρτίζεται από σειρά εξουσιών επιτρέπει την εκμετάλλευση του έργου με πολλαπλούς τρόπους κάτι το οποίο γίνεται προφανές κυρίως από τον τρόπο με τον οποίο αδειοδοτείται περιεχόμενο.

14. Το Περιουσιακό Δικαίωμα

Το περιουσιακό δικαίωμα είναι αυτό που κατεξοχήν αντιμετωπίζουμε ως ζήτημα στις περιπτώσεις ασκήσεως του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.

15. Μπορώ να αντιγράψω;

Το δικαίωμα του δικαιούχου να περιορίζει την αναπαραγωγή του έργου αποτελεί το βασικότερο ίσως περιουσιακό δικαίωμα, ειδικά τη στιγμή που σε διαδικτυακό και ψηφιακό περιβάλλον σχεδόν όλες οι πράξεις περιλαμβάνουν και δράσεις αναπαραγωγής. Η αναπαραγωγή αναφέρεται σε οποιαδήποτε δραστηριότητα που οδηγεί σε πολλαπλασιασμό του έργου.

Το δικαίωμα ενεργοποιείται σε κάθε περίπτωση αναπαραγωγής και δεν ενδιαφέρει εάν:

- αναπαράγεται το σύνολο ή μέρος του έργου
- η ποσότητα των αντιγράφων
- ο τρόπος ή το μέσο της αναπαραγωγής
- εάν το αντίγραφο τίθεται σε υλικό ή άυλο φορέα
- ένα η αντιγραφή είναι άμεση ή έμμεση
- εάν είναι εσκεμμένη ή όχι

Αντίθετα μας ενδιαφέρει να γνωρίζουμε:

- Το σκοπό της αναπαραγωγής: ώστε να δούμε εάν εμπίπτει στους περιορισμούς του δικαιώματος, εάν δηλαδή πρόκειται για πράξη η οποία μπορεί να διενεργηθεί ακόμη και χωρίς να ζητηθεί η άδεια του δικαιούχου
- Το ποσοστό του έργου που αναπαράγεται: ώστε να δούμε εάν αυτό ενέχει πρωτοτυπία και κατά συνέπεια εάν αφορά σε προστατευόμενο έργο ή όχι
- Εάν είναι προσωρινή ή μόνιμη: στην περίπτωση της προσωρινής αναπαραγωγής και εφόσον (σωρευτικά):
  - (α) είναι μεταβατική ή παρεπόμενη
  - (β) αποτελούν αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μίας μεθόδου
  - (γ) έχουν ως αποκλειστικό σκοπό να επιτρέψουν:
    - την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή
    - την νόμιμη χρήση ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου (π.χ. βάση δεδομένων)
  - (δ) δεν έχει αυτοτελή οικονομική αξία

16. Μπορώ να κάνω αλλαγές στο έργο κάποιου άλλου;

Η δυνατότητα να γίνονται αλλαγές στο έργο μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- (α) Μεταφράσεις και
- (β) Διασκευές, προσαρμογές ή άλλες τροποποιήσεις

Πιο συγκεκριμένα:

- (α) Μετάφραση
  - δεν μπορεί να γίνει χωρίς την άδεια του δικαιούχου επί του πρωτοτύπου έργου

- μπορεί να γίνει μόνο για ιδιωτική χρήση του μεταφραστή
- ο μεταφραστής αποκτά πλήρες δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί της μετάφρασης, αλλά εξαρτημένο από το δικαίωμα του πρωτοτύπου έργου.
- στη μετάφραση περιλαμβάνεται κάθε είδους μεταφορά από μία γλώσσα σε άλλη. Δεν ενδιαφέρει αν η γλώσσα είναι ζώσα ή όχι, αν είναι φυσική ή τεχνική, αν πρόκειται για γλώσσα ή για ιδίωμα.
- επιτρέπεται η μετάφραση προγράμματος Η/Υ, εάν είναι απαραίτητα για την κατά προορισμό χρήση του λογισμικού
- η αλλαγή μορφοτύπου ή η ψηφιοποίηση δε συνιστά μετάφραση με δεδομένο ότι δεν υπάρχει γλώσσα

(β) Διασκευή, μετατροπή, προσαρμογή

- περιλαμβάνει την με οποιονδήποτε τρόπο δημιουργία παραγώγων έργων, διασκευάζοντάς το, τροποποιώντας ή προσαρμόζοντάς το
- σε σχέση με τα προγράμματα Η/Υ επιτρέπεται η οποιαδήποτε διασκευή είναι απαραίτητη για τη διόρθωση σφαλμάτων και την κατά προορισμό χρήση του έργου
- κατά μία ερμηνεία όταν παρέχεται άδεια για διασκευή θα πρέπει να προσδιορίζει:
  - είδος μετατροπής
  - έκταση
  - χρόνο
  - διάρκεια
  - σκοπό
- όταν δίδεται άδεια για μετατροπή, η άσκηση του ηθικού δικαιώματος θα πρέπει να ερμηνεύεται ανάλογα
- το κατά πόσον ένα έργο δανείζεται στοιχεία από ένα άλλο, είναι αντιγραφή ή διασκευή αυτού εξαρτάται από πολλές προϋποθέσεις. Εντοπίζονται από τη θεωρία δύο βασικά κριτήρια για την αξιολόγηση πιθανών παραβάσεων:

(α) ποσοτικό κριτήριο: ποια είναι η έκταση του μέρους που χρησιμοποιήθηκε στο νέο έργο

(β) ποιοτικό κριτήριο:

- εάν είναι χαρακτηριστικό μέρος
- εάν έχει πρωτοτυπία
- εάν δηλώνει την ταυτότητα του προϋπάρχοντος έργου
- περιέχει ιδιαίτερα αναγνωρίσιμα και σημαντικά για μια δημιουργία στοιχεία

(γ) πραγματικά περιστατικά:

- αν ο ένας δημιουργός είχε πρόσβαση στο έργο του άλλου
  - στατιστική πρωτοτυπία
  - φύση των δύο έργων (αν ανήκουν στην ίδια κατηγορία, είναι π.χ. Λογοτεχνικά)
  - εάν τα κοινά στοιχεία εμφανίζονται και σε άλλα έργα
- η χρήση στοιχείων που δεν αποτελούν έκφραση όπως το ύφος, η ιδέα, ο ρυθμός και η τεχνοτροπία ή δεν έχουν στοιχείο πρωτοτυπίας δεν ενεργοποιούν το δικαίωμα της αναπαραγωγής ή της διασκευής.

17. Τι είναι Το Ηθικό Δικαίωμα

Το ηθικό δικαίωμα αποτελεί έκφραση του ιδιαίτερου δεσμού του δημιουργού με το έργο του κι απαρτίζεται από μία σειρά από σχετικές εξουσίες.

18. Τι είναι η ηθική εξουσία της δημοσίευσης

Η εξουσία της πρώτης δημοσίευσης αφορά στο δικαίωμα του δημιουργού να αποφασίσει τον τρόπο, τόπο και χρόνο στον οποίο το έργο θα γίνει η το έργο προσιτό στο κοινό και, υπό αυτή την έννοια, να δημοσιευτεί. Η εξουσία της δημοσίευσης σχετίζεται άμεσα με την αντίστοιχη περιουσιακή εξουσία, αλλά ο χαρακτήρας των δύο παραμένει διακριτός.

19. Πως πρέπει να αναφέρομαι σε αυτόν που έγραψε το έργο;

Το δικαίωμα της πατρότητας (αρ.4(1)(β)) απαιτεί από τους χρήστες του έργου να αναφέρουν στο μέτρο του δυνατού:

- (α) το όνομα του δημιουργού
  - σε αντίτυπα του έργου
  - σε κάθε άλλη δημόσια χρήση του
- (β) να διατηρεί την ανωνυμία του δημιουργού εφόσον αυτός το επιθυμεί
- (γ) το ψευδώνυμο του δημιουργού

20. Τι είναι το δικαίωμα ακεραιότητας του έργου και πως με επηρεάζει;

Το δικαίωμα της ακεραιότητας του έργου (αρ.4(1)(γ)) περιλαμβάνει:

- (α) την απαγόρευση της
  - παραμόρφωσης,
  - περικοπής ή
  - άλλης τροποποίησης του έργου
- (β) προσβολής του δημιουργού εξαιτίας της παρουσίασης του έργου στο κοινό

Θα πρέπει να τονισθεί ότι κάθε δράση τροποποίησης του έργου δεν ταυτίζεται με την προσβολή του δικαιώματος της ακεραιότητας, αλλά αυτή θα πρέπει να συνιστά προσβολή του δημιουργού. Η αδειοδότηση από το δημιουργό της δημιουργίας παραγώγων έργων συνιστά άσκηση της εξουσίας της ακεραιότητας επιτρέποντας ουσιαστικά στο χρήστη-δημιουργό να παράγει παράγωγα έργα. Ανάλογα με τη φύση της άδειας μπορούμε να δούμε το βαθμό στον οποίο δίδεται η άδεια στους χρήστες-δημιουργούς να πραγματοποιούν τροποποιήσεις στο έργο χωρίς να συνιστούν προσβολή του ηθικού δικαιώματος της ακεραιότητας. Έτσι, για παράδειγμα, οι άδειες Creative Commons που επιτρέπουν τη δημιουργία παραγώγων έργων αποτελούν άδειες που αδειοδοτούν τόσο εξουσίες του οικονομικού δικαιώματος, όσο και εξουσίες του ηθικού δικαιώματος και ιδίως την εξουσία ακεραιότητας, εκφράζοντας έτσι τη βούληση του δικαιούχου.

21. Τι είναι το δικαίωμα προσπέλασης και πως με επηρεάζει

Το δικαίωμα προσπέλασης αποτελεί και αυτό έκφραση του ιδιαίτερου δεσμού του

δημιουργού με το έργο του και αφορά στην ανάγκη να υπάρχει πρόσβαση σε αυτό προκειμένου να πραγματοποιήσει νέα έργα. Η σχετική διάταξη (αρ.4(1)(δ)) του νόμου επιλύει και τη σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών τύπων δικαιωμάτων:

Όταν το

- περιουσιακό δικαίωμα ή το
- εμπράγματο δικαίωμα

ανήκει σε τρίτο, τότε το δικαίωμα προσπέλασης θα πρέπει να ασκείται κατά τρόπο που να δημιουργεί τη μικρότερη δυνατή ενόχληση στο δικαιούχο.

22. Τι είναι το δικαίωμα υπαναχώρησης ή μετάνοιας και πως με επηρεάζει;

Το δικαίωμα υπαναχώρησης αφορά σε έργα:

- λόγου και
- επιστήμης

και το δικαίωμα:

- το περιουσιακό
- την εκμετάλλευσή του
- την αδειοδότησή του

Ασκείται μόνο όταν:

- είναι αναγκαίο για την προστασία της προσωπικότητας του δημιουργού και αυτή η προστασία οφείλεται σε:

- αλλαγή πεποιθήσεων
- μεταβολή περιστάσεων

Πρέπει να συνοδεύεται από:

- καταβολή αποζημίωσης στον αντισυμβαλλόμενο για τη θετική του ζημία (εφόσον το περιουσιακό δικαίωμα έχει μεταβιβαστεί, εκχωρηθεί ή αδειοδοτηθεί)

Ο χρόνος διενέργειας της υπαναχώρησης έπεται της καταβολή της αποζημίωσης.

Στην περίπτωση που ο δημιουργός αποφασίσει να επαναδιοδοτήσει το έργο ή παραπλήσιο έργο μετά την υπαναχώρηση, θα πρέπει να προσφερθεί στον αντισυμβαλλόμενο τη δυνατότητα να επανακαταρτίσει τη σύμβαση με τους ίδιους ή παραπλήσιους όρους όπως η αρχική σύμβαση.

23. Ποια είναι η διάρκεια του Ηθικού δικαιώματος και τι σημαίνουν οι ρυθμίσεις σε σχέση με τις εξουσίες της πατρότητας και της ακεραιότητας

Τόσο το περιουσιακό όσο και το ηθικό δικαίωμα έχουν την ίδια διάρκεια, όπως έχει προσδιοριστεί ανωτέρω. Αυτό, ωστόσο, που διαφοροποιεί το ηθικό από το περιουσιακό δικαίωμα είναι ότι και μετά την παρέλευση του χρόνου προστασίας οι εξουσίες της πατρότητας και της ακεραιότητας μπορεί να ασκηθούν από το Ελληνικό Δημόσιο εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό πολιτισμού. Μετά τη λήξη της προστασίας εγκαθιδρύεται ουσιαστικά ένα ιδιόρρυθμο δικαίωμα που προσιδιάζει περισσότερο στο πολιτιστικό δικαίωμα που έχουμε και στην περίπτωση του νόμου για την πολιτιστική κληρονομιά παρά ένα ακραιφνές

δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

24. Σε ποιόν ανήκει η πνευματική ιδιοκτησία;

Το Ελληνικό δίκαιο κατοχυρώνει σε σχέση με την προστασία την αρχή της αλήθειας, σύμφωνα με την οποία ο δημιουργός είναι και ο αρχικός δικαιούχος.

25. Πως κατοχυρώνεται ένα έργο;

Μολονότι ο νόμος ρητά αναφέρει ότι δεν απαιτείται συγκεκριμένη διαδικασία κατοχύρωσης ούτε η τήρηση τύπου για την προστασία, αλλά ότι το δικαίωμα αποκτάται πρωτογενώς χωρίς διατυπώσεις (αρ.6(2)), προτείνεται η αξιοποίηση κάποιων από τα τεκμήρια που θέτει ο νόμος προκειμένου να διευκολυνθεί η απόδειξη της προστασίας (αρ.10). Τέτοια τεκμήρια είναι:

- η αναφορά του ονόματος του δημιουργού στον υλικό φορέα του έργου κατά τρόπο που συνήθως χρησιμοποιείται για την ένδειξη του δημιουργού
- το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που χρησιμοποιείται το ψευδώνυμο, εφόσον δεν αφήνει αμφιβολία για την ταυτότητα του δημιουργού
- το ίδιο ισχύει και στα οπτικοακουστικά έργα, σε συλλογικά έργα και σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών

26. Ποιος είναι ο αρχικός δικαιούχος

Ο γενικός κανόνας είναι ότι ο δημιουργός είναι ο αρχικός δικαιούχος του έργου (αρ.6(1)). Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που εμφανίζεται κατά πλάσμα άλλος δικαιούχος. Ειδικότερα:

- (α) στην περίπτωση που το έργο είναι ανώνυμο ή με ψευδώνυμο, ως αρχικός δικαιούχος ορίζεται αυτός ο οποίος καθιστά το έργο προσιτό στο κοινό
- (β) αν στην περίπτωση (α) εμφανιστεί ο πραγματικός δικαιούχος και είναι άλλος από αυτόν της περίπτωσης (α), τότε αποκτά τα δικαιώματα στο έργο

27. Τι είναι Έργα συνεργασίας

- Είναι αυτά που έχουν δημιουργηθεί από τη σύμπραξη ενός ή περισσότερων δημιουργούς.
- Όλοι είναι αρχικοί συνδικαιούχοι του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος επί του έργου
- Αν δε συμφωνήθηκε αλλιώς το δικαίωμα ανήκει κατά ίσα μέρη σε όλους τους συνδημιουργούς

28. Τι είναι Συλλογικά έργα

- Είναι αυτά που:
- (α) έχουν δημιουργηθεί από τις αυτοτελείς συμβολές περισσότερων δημιουργών
- (β) υπό την πνευματική διεύθυνση και το συντονισμό ενός φυσικού προσώπου
- το πρόσωπο (β) είναι ο αρχικός δικαιούχος επί του περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος
- τα πρόσωπα (α) είναι αρχικοί δικαιούχοι των επιμέρους συμβολών τους μόνο

εφόσον είναι δεκτικές χωριστής εκμετάλευσης

29. Τι είναι Σύνθετα έργα

- είναι το έργο που
- (α) απαρτίζεται από τμήματα
- (β) τα τμήματα έχουν δημιουργηθεί χωριστά
- οι δημιουργοί των τμημάτων είναι αρχικοί συνδικαιούχοι του σύνθετου έργου
- οι δημιουργοί των τμημάτων είναι αποκλειστικοί αρχικοί δικαιούχοι των δικών τους συνεισφορών εφόσον είναι δεκτικές χωριστής εκμετάλευσης

30. Έργα Μισθωτών

Στην περίπτωση που έχουμε έργα τα οποία δημιουργήθηκαν κατά την εκτέλεση σύμβασης εργασίας (αρ.8):

- ο αρχικός δικαιούχος (περιουσιακού και ηθικού δικαιώματος είναι ο δημιουργός
- μεταβιβάζονται από το περιουσιακό δικαίωμα εκείνες οι εξουσίες που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση της σύμβασης, εκτός να υπάρχει αντίθετη συμφωνία μεταξύ των μερών

31. Σύμβαση Εργασίας Ανεξάρτητων Υπηρεσιών

Πρόκειται για περιπτώσεις όπου:

- οι παρεχόμενες από τον εργαζόμενο υπηρεσίες δεν εντάσσονται στο οργανωτικό σχήμα του εργοδότη
- ο εργαζόμενος δεν τελεί υπό την άμεση εποπτεία και δεν ακολουθεί μόνο οδηγίες του εργοδότη
- η συμβατική σχέση δεν έχει μεγάλη διάρκεια
- υπάρχει συμμετοχή του εργαζομένου στον επιχειρηματικό κίνδυνο

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει άμεση εφαρμογή των διατάξεων για τα έργα μισθωτών θα πρέπει να θεωρηθεί ότι γίνεται αναλογική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων και να θεωρηθεί ότι έχουμε αυτοδίκαιη μεταβίβαση εκείνων των περιουσιακών εξουσιών που είναι απαραίτητες για την υλοποίηση της σύμβασης μεταξύ των μερών.

32. Έργα κατόπιν παραγγελίας

Στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε σχέση εργασίας και εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες της πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το αρχικός δικαιούχος του έργου είναι ο δημιουργός και μόνο ύστερα από σχετική συμφωνία γίνεται μεταβίβαση των σχετικών εξουσιών στον εντολέα. Οποιαδήποτε χρήση του έργου χωρίς έγγραφη συμφωνία μεταξύ των μερών συνιστά προσβολή του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού.

33. Έργα Δημοσίων Υπαλλήλων

Στην περίπτωση που έχουμε δημιουργία έργων για λογαριασμό

(α) του δημοσίου ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο υλοποιείται η σχέση συνεργασίας με το δημόσιο ή σε

(β) ΝΠΔΔ σε εκτέλεση του υπηρεσιακού τους καθήκοντος

- το περιουσιακό δικαίωμα μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον εργοδότη
- εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία μεταξύ των μερών

Η βασική διαφοροποίηση της διάταξης για τους δημοσίους υπαλλήλους σε σχέση με τον κανόνα που ισχύει για τα έργα των μισθωτών είναι ότι στην πρώτη περίπτωση πραγματοποιείται αυτοδίκαιη μεταβίβαση του συνόλου της πνευματικής ιδιοκτησίας στο δημόσιο, ενώ στη δεύτερη μόνο των εξουσιών εκείνων που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης.

34. Έργα από μέλη ΔΕΠ και Ερευνητικών Κέντρων

Τα μέλη ΔΕΠ εντάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία των δημοσίων υπαλλήλων του Ν. 2121/1993, εντούτοις, η αυτοδίκαιη μεταβίβαση του συνόλου των πνευματικών τους δικαιωμάτων στο ακαδημαϊκό ίδρυμα για το οποίο εργάζονται δεν επέρχεται χωρίς τη συνδρομή κάποιων προϋποθέσεων. Εξαιτίας της ακαδημαϊκής ελευθερίας, όπως αυτή εκφράζεται στο Σύνταγμα (αρ.16) η μεταβίβαση των δικαιωμάτων εξαρτάται από τις εξής προϋποθέσεις:

- αφορά σε έργα που αποτελούν αντικείμενο της εργασίας του μέλους ΔΕΠ για το ακαδημαϊκό ίδρυμα στο οποίο ανήκει
- το ακαδημαϊκό ίδρυμα δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την πνευματική ιδιοκτησία για ιδιωτικούς σκοπούς, ιδίως να την εκμεταλλευτεί και να αποκλείσει χρήστες από την πρόσβαση στο έργο του μέλους ΔΕΠ ή να ασκήσει έλεγχο πάνω στο περιεχόμενο ή τη διάθεση του έργου

Από τις ανωτέρω παρατηρήσεις συνάγεται ότι σε σχέση με το έργο μελών ΔΕΠ που δημιουργείται στα πλαίσια άσκησης της δημόσιας υπηρεσίας του ακαδημαϊκού ιδρύματος στο οποίο ανήκει υπάρχουν δύο περιπτώσεις:

(α) το έργο να ανήκει στο μέλος ΔΕΠ

(β) το περιουσιακό δικαίωμα να μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στο πανεπιστήμιο, το οποίο όμως υποχρεούται να το διαθέσει με μία ανοικτή άδεια προκειμένου να διασφαλίσει το δημόσιο χαρακτήρα του έργου και την πρόσβαση σε αυτό

35. Έργα από φοιτητές/ σπουδαστές διαφορετικών βαθμίδων

Σύμφωνα με το γενικό κανόνα, τα έργα που δημιουργούνται από φοιτητές/ σπουδαστές όλων των βαθμίδων ανήκουν σε αυτούς. Ειδικότερα, ο τρόπος με τον οποίο αδειοδοτούνται, η κατάθεση στη βιβλιοθήκη και η διάθεση προς περαιτέρω χρήση αυτών, αποτελεί αντικείμενο ειδικότερης ρύθμισης που θα πρέπει να πραγματοποιείται κατά το στάδιο της εγγραφής του φοιτητή, όπου ενημερώνεται για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του. Στο στάδιο αυτό θα μπορούσε να καθορίζεται:

- η υποχρέωση του φοιτητή να εκχωρήσει το έργο του στο πανεπιστήμιο ή
- η υποχρέωση του φοιτητή να το καταθέσει στο ιδρυματικό καταθετήριο και να το διαθέσει με ανοικτή άδεια που να επιτρέπει τη διάθεση του έργου ως ελεύθερου

πολιτιστικού έργου.

36. Οπτικοακουστικά έργα

Τα οπτικοακουστικά έργα περιλαμβάνουν πλειάδα έργων (κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές σειρές, ντοκυμαντέρ κλπ) και αποτελούν ιδιαίτερη μορφή συλλογικού έργου.

37. Ποιος είναι ο δικαιούχος στα οπτικοακουστικά έργα;

Ως δικαιούχος τεκμαίρεται ο σκηνοθέτης. Ωστόσο:

- μπορεί να υπάρχουν κι άλλα πρόσωπα που μπορούν να έχουν δημιουργική συνεισφορά όπως ο μουσικοσυνθέτης ή ο σεναριογράφος και να υπάρξει ανατροπή του τεκμηρίου και αναγνώρισή τους ως συνδημιουργών
- τα έργα που έχουν αυτοτέλεια και απαρτίζουν το οπτικοακουστικό έργο (π.χ. σενάριο, μουσικό θέμα κλπ) μπορεί να αποτελού αντικείμενο ξεχωριστής εκμετάλλευσης ανεξαρτήτως αν προϋπήρχαν του οπτικοακουστικού έργου ή δημιουργήθηκαν για αυτό
- ο παραγωγός του οπτικοακουστικού έργου αποκτά συνήθως δευτερογενώς δικαιώματα επί του έργου μέσα από τη σύμβαση οπτικοακουστικής παραγωγής όπως ορίζεται στο αρ. 34. Ο πνευματικός δημιουργός, δηλαδή σύμφωνα με το τεκμήριο ο σκηνοθέτης, διατηρεί το δικαίωμα χωριστής αμοιβής για κάθε νέα εκμετάλλευση του οπτικοακουστικού έργου.

38. Έχει σημασία να υπάρχει κάποιο διακριτικό πάνω στο έργο πνευματικής ιδιοκτησίας;

Ναι, αλλά μόνο ως τεκμήριο και μάλιστα μαχητό. Δηλαδή, η αναγραφή του ονόματος του δημιουργού επί του υλικού φορέα του έργου (π.χ. πάνω σε ένα βιβλίο ή ένα DVD) με τον τρόπο που συνηθίζεται στο σχετικό χώρο, δηλαδή κατά τρόπο που να είναι κατανοητός στο κοινό ως τρόπος αναφοράς του δημιουργού (π.χ. © 2013 Kostas Papadopoulos), είναι κάτι που ο δημιουργός μπορεί να επικαλεστεί στο δικαστήριο σε περίπτωση που κάποιος αμφισβητεί την ιδιοκτησία του.

39. Δηλαδή αν δεν υπάρχει διακριτικό πάνω στο έργο πνευματικής ιδιοκτησίας, αυτό δεν προστατεύεται;

Όχι. Θα πρέπει να τονιστεί ότι το τεκμήριο έχει χαρακτήρα αποδεικτικό και όχι συστατικό. Κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως του αν υπάρχει επί του υλικού φορέα ή όχι, ο δημιουργός προστατεύεται, αλλά θα πρέπει να αποδείξει τη σχέση του με το έργο σε περίπτωση διαφοράς ως προς την πατρότητά του.

40. Το τεκμήριο ισχύει μόνο για τους δημιουργούς; Τι συμβαίνει όταν μεταβιβάζεται το έργο ή αν πρόκειται για ερμηνευτές;

- Το ίδιο τεκμήριο μπορούν να επικαλεστούν και οι δικαιούχοι του δικαιώματος που το απέκτησαν δευτερογενώς (π.χ. με μεταβίβαση από το δημιουργό) ειδικά για τα συλλογικά έργα, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και τα οπτικοακουστικά έργα.
- Η σχετική διάταξη έχει εφαρμογή όχι μόνο για πνευματικά αλλά και για τα συγγενικά δικαιώματα και για το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσεων δεδομένων

41. Τι συμβαίνει με τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα που γίνονται διαθέσιμα στο κοινό από κάποιον τρίτο

- Προκειμένου να διασφαλισθεί η προστασία των έργων αυτών, ο νόμος ορίζει ότι ορίζεται κατά πλάσμα δικαιούχος το πρόσωπο το οποίο καθιστά το έργο νομίμως προσιτό στο κοινό.
- Στην περίπτωση που εμφανιστεί ο αρχικός δικαιούχος, αυτός αποκτά τα δικαιώματα που είχε ο κατά πλάσμα δικαιούχος μέχρι εκείνη τη στιγμή.

42. Τι είναι το διεθνές σύστημα προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Πρόκειται για το σύνολο των κανόνων του Ευρωπαϊκού Δικαίου και των Διεθνών Συνθηκών που δυνάμει το αρ. 28 του Συντάγματος έχουν εφαρμογή στο Ελληνικό δίκαιο σύστημα και περιορίζουν τον Έλληνα νομοθέτη ως προς τις επιλογές του για τη ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας στη χώρα μας.

43. τι είναι η σύμβαση της Βέρνης

Πρόκειται για τη βασικότερη διεθνή συνθήκη για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

44 Τι είναι Η σύμβαση της Ρώμης

Πρόκειται για τη βασική συνθήκη για την προστασία των δικαιούχων συγγενικών δικαιωμάτων και το ελάχιστο κοινό παρονομαστή της προστασίας των συγγενικών δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο.

45 Τι είναι η συνθήκη TRIPS

Πρόκειται για διεθνή συνθήκη προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας εν γένει με ιδιαίτερη έμφαση στη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

46. Τι είναι Η συνθήκες του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας

Οι διεθνείς συνθήκες το 1995 καλύπτουν τόσο την πνευματική ιδιοκτησία όσο και τα συγγενικά δικαιώματα, ενσωματώνουν τις ρυθμίσεις της συνθήκης της Βέρνης, της Ρώμης και της TRIPS και εισάγουν την προστασία με τεχνολογικά μέτρα καθώς και την προστασία της διάθεσης των έργων πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο.

47 Τι είναι το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο για την πνευματική ιδιοκτησία;

Πρόκειται για το σύνολο των Οδηγιών και των κανόνων για τη ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση που καθορίζουν τα όρια μέσα στα οποία κινείται ο Έλληνας νομοθέτης. Το σύνολο της Ελληνικής νομοθεσίας βρίσκεται εντός των κανόνων αυτών, μολονότι υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες θα ήταν δυνατή και διαφορετική προσέγγιση από αυτήν που έχει ακολουθήσει μέχρι τώρα έτσι ώστε να υπάρχει περισσότερη ισορροπία μεταξύ δικαιούχων και χρηστών δημιουργών. Οι τομείς εκείνοι οι οποίοι είναι οι πλέον δεκτικοί μεταρρύθμισης από πλευράς του χρήστη-δημιουργού είναι οι εξής:

- έργα εκτός ρύθμισης πνευματικής ιδιοκτησίας
- καταχώρηση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας ως προϋπόθεση προστασίας
- διάρκεια προστασίας
- εξαιρέσεις και περιορισμοί του δικαιώματος

48. Σε ποιόν ανήκει το εκπαιδευτικό υλικό (διαφάνειες, σημειώσεις) που έχω αναπτύξει στο πλαίσιο της διδασκαλίας μου;

Βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, η διδάσκουσα / ο διδάσκων ως δημιουργός διατηρεί το ηθικό δικαίωμα στο υλικό, δεν είναι ξεκάθαρο εάν το υλικό ανήκει, ως περιουσία, στο δημιουργό ή στο ίδρυμα που διδάσκει. Αυτό όμως δεν εμποδίζει την ανάπτυξη ανοικτών μαθημάτων καθώς συμπράττουν δημιουργός και ίδρυμα. Για διευκόλυνση της παρουσίασης των οδηγιών θα θεωρούμε ότι το υλικό ανήκει στο δημιουργό.

49: Επιστημονικά Άρθρα, βιβλία ή συγγράμματα που έχω δημοσιεύσει σε ποιόν ανήκουν;

Πιθανότατα τα δικαιώματα έχουν παραχωρηθεί στον εκδοτικό οίκο.

50. Μπορώ να χρησιμοποιήσω ολόκληρα επιστημονικά άρθρα μου ή βιβλία μου ως υλικό σε ένα ΑΨΜ ;

Θα τα αντιμετωπίσετε ως υλικό που δεν σας ανήκει. Το ότι έχετε επαφή με το εκδοτικό οίκο διευκολύνει στο να πάρετε σχετική άδεια χρήσης.

51 Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο μου;

Το πιο πιθανόν είναι πως όχι. Τα πνευματικά δικαιώματα επί των βιβλίων (έργων λόγου κατά το Ν. 2121/1993) συνήθως μεταβιβάζονται στον εκδότη και κατά συνέπεια μπορεί να παραμένω ο δημιουργός και δικαιούχος του ηθικού δικαιώματος (π.χ. δικαίωμα αναφοράς στο όνομά μου ή δικαίωμα ακεραιότητας του έργου), αλλά ο δικαιούχος του περιουσιακού δικαιώματος είναι συνήθως ο εκδότης. Κατά συνέπεια, για τη χρήση οποιουδήποτε αποσπάσματος του βιβλίου θα πρέπει να ζητήσω την άδειά του.

52. Μπορώ να χρησιμοποιήσω τμήματα, όπως εικόνες, σχήματα, διαγράμματα από άρθρο ή βιβλίο τρίτου;

Εάν πρόκειται για εικόνες, σχήματα ή διαγράμματα τα οποία έχουν ήδη εκδοθεί και επί των οποίων υπάρχουν δικαιώματα τρίτων, τότε θα πρέπει να ζητηθούν οι σχετικές άδειες ή να εξετασθεί εάν είναι στο δημόσιο τομέα. Στην περίπτωση διαγραμμάτων που εκφράζουν ιδέες που δεν μπορούν να εκφραστούν διαφορετικά δεν μπορεί να αντιγραφεί το ίδιο το διάγραμμα αλλά μπορεί να επανασχεδιαστεί από τον διδάσκοντα. Στην περίπτωση που μέρος της εικόνας χρησιμοποιείται για σχολιασμό ή κριτική μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς την άδεια του δημιουργού/ δικαιούχου με αναφορά στην πηγή.

53. Τι γίνεται στην περίπτωση που τα έχω πρώτα χρησιμοποιήσει στο μάθημα μου στο αμφιθέατρο και μετά τα εξέδωσα ; Είναι αποκλειστική η παραχώρηση της χρήσης ή όχι ;

Η χρήση του υλικού σε ένα μάθημα δεν αποκλείει τη μεταγενέστερη έκδοση τους.

54. Πως μπορώ στο μέλλον να διατηρώ το δικαίωμα χρήσης των άρθρων και των βιβλίων μου.

Η οποιαδήποτε δημοσίευση με ανοικτές άδειες συνεπάγεται και διατήρηση του δικαιώματος χρήσης των άρθρων του δημιουργού ανεξάρτητα από το που εκδίδεται αυτό.

- Με τη δημοσίευση σε περιοδικά που είτε είναι ανοικτής πρόσβασης είτε παρέχουν άδειες χρήσης;
- Με την ανάρτηση του υλικού σε ανοικτό μάθημα με άδειες Creative Commons.

55. Θα μπορώ να συγγράψω βιβλίο βασισμένο σε σημειώσεις και υλικό που αποτελούν μέρος ενός ΑΨΜ και έχω διαθέσει με άδειες χρήσης Creative Commons.

Ναι, διότι οι άδειες Creative Commons είναι μη αποκλειστικές.

56. Η ύπαρξη «ανοικτών» σημειώσεων και διαφανειών θα αποτρέψει έναν εκδότη να εκδώσει ένα σύγγραμμά μου ή θα περιορίσει τις πωλήσεις του βιβλίου μου;

Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι ένα σύγγραμμα ή βιβλίο είναι κάτι το διακριτό από τις σημειώσεις και διαφάνειες ενός μαθήματος. Οι ποιοτικές σημειώσεις και διαφάνειες αποτελούν την καλύτερη διαφήμιση για μία διδάσκουσα / ένα διδάσκοντα και δημιουργούν προσδοκίες για ανάλογη ποιότητα του συγγράμματος. Η ύπαρξη ανοικτών μαθημάτων θα διευρύνει το κοινό που θα έχει πρόσβαση στο υλικό και στην αντίστοιχη βιβλιογραφία. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα ανοικτά μαθήματα αυξάνουν τις πωλήσεις των ποιοτικών βιβλίων.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο – GUnet 2013. «Συχνές ερωτήσεις για τα θέματα δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2013. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση [εδώ](#), 04/03/2014.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.el>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- Το Σημείωμα Αναφοράς
- Το Σημείωμα Αδειοδότησης
- Τη δήλωση διατήρησης Σημειωμάτων
- Το σημείωμα χρήσης έργων τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

ανοικτά μαθήματα opencourses

Το έργο **“Κεντρικό Μητρώο Ελληνικών Ανοικτών Μαθημάτων”** υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Copyright Ακαδημαϊκό Διαδίκτυο GUnet 2013.